

С. Г. Ханін,

викладач кафедри менеджменту та публічного адміністрування,

ПВНЗ "Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая"

ORCID ID: 0000-0003-1520-9504

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.4.232

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ, ЩО ЗУМОВЛЯЮТЬ НЕОБХІДНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

S. Khanin,

Lecturer in the Department of Management and Public Administration

Academician Yuriy Bugai International Scientific and Technical University

ORCID ID: 0000-0003-1520-9504

PROBLEMS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGIONS, WHICH NECESSITATE THE MODERNIZATION OF THE REGIONAL ECONOMY

У статті проведено аналіз стану регіональної економіки за такими макроекономічними показниками: валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу; капітальні інвестиції, у розрахунку на одну особу; кількість зайнятих осіб у економічній діяльності та їх наявний дохід у розрахунку на одну особу. Аналіз показав, що за всіма показниками існує асиметричність по регіонах. У результаті проведеного аналізу з'ясовано, що найбільша диференціація спостерігається за показником капітальних інвестицій на одну особу. Наведені дані щодо валового регіонального продукту за регіонами у 2010—2017 рр. дають можливість заключити, що асиметричність за цим показником між регіонами має тенденцію до зростання. Виокремлено проблеми розвитку економіки регіонів, серед яких потрібно відзначити: нерівномірність економічного та соціального розвитку регіонів та її поглиблення; недостатню щільність та розгалуженість взаємовідносин між регіонами; низький рівень співпраці та взаємодії між регіональними та територіальними суб'єктами; відсутність чіткого виконання стратегічних планів та програм тощо. Подолання асиметричності розвитку економіки регіонів вимагає здійснення модернізації продуктивних сил регіонів. Доведено, що проблеми розвитку економіки регіонів є спільними проблемами для усіх регіонів України. Спільними також є принципи, підходи, інструментарій, методи здійснення модернізації регіональної економіки. Але водночас кожен регіон, орієнтуючись на власні ресурси та потенційні можливості, повинен проводити модернізацію економіки, використовуючи та нарощуючи власні унікальні можливості, базуючись на ендогенних чинниках економічного регіонального розвитку.

The article analyzes the state of the regional economy by such macroeconomic indicators as: Gross regional product, per person; capital investments, per person; persons employed in economic activity and disposable income, per capita, showed that there is asymmetry across regions. The analysis shows that the greatest differentiation is observed in the capital investment per person. The data presented for Gross Regional Product by Region in 2010—2017 suggest that asymmetry in this indicator across regions tends to increase. The problems of development of the economies of the region are highlighted, among which are the following: uneven economic and social development of the regions and its deepening; insufficient density and diversification of relations between regions; low level of cooperation and interaction between regional and territorial entities; lack of clear implementation of strategic plans and programs, problem of financing their implementation; high dependence of production structures of regions on imports of products and resources, including primary resources and fluctuations in prices on the world market; unsatisfactory speed of response and taking measures to reduce the impact of negative changes caused by the crises of the world economy; poorly competitiveness of regional systems in the international market; low adaptability of regional economies to changes in state economic policy; inconsistency of most strategic measures at national, regional and local levels; technological lag of development of productive forces of regions from world tendencies; high differentiation of regions and territorial communities by budget revenues; expansion of areas of depressed territories, which promotes the level of differentiation within the regions; large number of subsidized rural and urban communities and their further growth; degradation of the rural settlement network as a result of population displacement into cities; widening the gap between the social and economic development of rural and urban populations, increasing the differentiation in population

incomes etc. Overcoming the asymmetric development of regional economies requires the modernization of the region's productive forces. It is proved that problems of development of economy of regions are common problems for all regions of Ukraine. Also common are the principles, approaches, tools, methods of implementing the modernization of the regional economy. However, each region, focusing on its own resources and potential, should modernize the economy of each region, using and increasing its own unique capabilities based on endogenous factors of economic regional development.

Ключові слова: модернізація, проблеми розвитку, регіональна економіка, регіон, економічний розвиток регіонів, ендегенні чинники.

Key words: modernization, development problems, regional economy, region, economic development of regions, endogenous factors.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Транзитивні умови, під впливом яких сьогодні розвиваються регіони України, зумовлюють вимоги до економіки регіонів відповідно швидкого реагування на глобалізаційні зміни. Вплив зовнішніх факторів на економіку регіонів стає все сильнішим та відчутним із урахуванням інтеграційних процесів, що відбуваються у держави. Це та інше вимагає підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів, що можливо за умов її модернізації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Модернізаційні аспекти розвитку економічних систем досліджували такі науковці, як: Г. Александер, Дж. Бейлі, Г. Марковіц, М. Міллер, Ф. Модільяні, М. Фрідмен, У. Шарп, Й. Шумпетер та інші. Серед авторів, що акцентували свою увагу на проблемах розвитку регіональної економіки та її рушійних силах, потрібно відмітити: Ж. Будвіля, А. Вебера, М. Колосовського, В. Крісталлера, В. Лаунхардта, В. Леонтьєва, А. Льоша, В. Петті, Ф. Перру, У. Рейлі, Д. Рікардо, А. Сміта, Й. Тюнена та інших науковців.

Серед вітчизняних науковців, що займаються проблематикою модернізації економіки регіонів слід відмітити: О. Амошу, Б. Буркинського, М. Бутка, С. Вовканича, А. Власюка, В. Гейця, Б. Данилишина, М. Долішнього, І. Дунаєва, В. Кулішова, П. Любченко, Ю. Макогону, М. Михальченка, М. Пашкевича, С. Пирожкова, С. Романюка, В. Сіденка, В. Симоненка, І. Сторонянську, Р. Тульчинського, С. Тульчинську, В. Чужикова, С. Штефана, С. Шульц та багатьох інших [1—3; 6—8].

Але необхідно зауважити, що питання, які пов'язані із модернізацією регіональної економіки, є надзвичайно актуальними та вимагають подальших розвідок у цьому напрямі.

МЕТА СТАТТІ

Метою даного дослідження виступає обґрунтування необхідності модернізації регіональної економіки.

Для досягнення поставленої мети у статті було:

- визначено асиметричність розвитку регіонів за такими макроекономічними показниками: валовий регіональний продукт, капітальні інвестиції, кількість зайнятих осіб у економічній діяльності та наявний доход;
- з'ясовано асиметричність за показником валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу у часовій перспективі;
- виявлено проблеми розвитку економіки регіонів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Модернізація економіки регіонів виступає пріоритетним напрямом регіональної економічної політики, оскільки вона спроможна:

- забезпечити більш оптимальний вектор розвитку економіки регіонів;

- згладжувати циклічні економічні коливання та зменшувати рецесію;

- сприяти зростанню добробуту населення та задоволенню його потреб тощо.

Метою модернізації регіональної економіки є досягнення цілей сталого розвитку регіонів та держави загалом за рахунок підвищення ефективності та конкурентоспроможності економіки регіонів.

Для обґрунтування необхідності модернізації регіональної економіки, на наш погляд, необхідно дослідити асиметричність за макроекономічними показниками регіонів.

У таблиці 1 представлено макроекономічні показники розвитку регіонів України у 2017 р.

Представлені у табл. 1 дані дають можливість побачити нерівність у макроекономічних показниках щодо регіонів. Так, якщо взяти показник валового регіонального продукту по регіонах, то 15,1 % від загального обсягу припадає на м. Київ. На Луганську область у 2017 р. припадало 0,9 %, тобто різниця становить 16 разів. Найбільший обсяг у ВРП на одну особу припадає на м. Київ (15,1 %), Полтавську (6,7 %), Дніпропетровську (6,2 %) та Київську (5,7 %) області. На чотири області та м. Київ припадає 33,7 % від загального обсягу ВРП по країні. Проте на такі області, як Закарпатська (2,2 %), Луганська (0,9 %), Рівненська (2,7 %), Тернопільська (2,4 %) та Чернівецька (2,0%) припадає 12,6 %.

Якщо проаналізувати показник капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, необхідно зазначити, що його диференціація має ще більше значення ніж ВРП у розрахунку на одну особу. Так, на м. Київ у 2017 р. припадало 20,2 % від загального обсягу, а на Луганську область — 0,7 %. Тобто за показником капітальних інвестицій асиметричність становить майже 29 разів. Найбільший обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу у 2017 р. припадав на м. Київ (20,2 %), Київську область (8,5 %) та Дніпропетровську (5,7 %), тобто на м. Київ та дві області припадало (34,4 %). А на такі три області, як Луганська (0,7 %), Чернівецька (1,4 %) та Донецька (1,8 %) сумарно припадає — 3,9 %.

Якщо казати про кількість зайнятих осіб в економіці, то у регіональному розрізі також спостерігається асиметричність, але вона є меншою за інші макроекономічні показники. Так, у 2017 р. у Київській області зайнятість становила 8,5 % до загалу, а у Луганській області — 0,7%.

Якщо аналізувати наявний доход у розрахунку на одну особу, то найбільший обсяг припадає на м. Київ (10,3 %), а найменший — на Луганську область (1,5%).

Наведені у таблиці 1 дані засвідчують, що за всіма обраними для аналізу макроекономічними показниками є асиметрія між регіонами. Найбільша асиметричність між регіонами спостерігається за показником капітальних інвестицій на одну особу, а найменша — за кількістю зайнятих економічною діяльністю.

Таблиця 1. Макроекономічні показники розвитку регіонів України у 2017 р.

Регіон	ВРП у розрахунку на одну особу, грн	у % до обсягу	Капітальні інвестиції, на одну особу, грн	у % до обсягу	Кількість зайнятих економічною діяльністю, тис. осіб	у % до обсягу	Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн	у % до обсягу
Україна	70233	100,0	10598,0	100,0	16156,4	100,0	45762,7	100,0
АР Крим	...	...	...	...	...	...	...	...
Вінницька область	58384	3,7	7451,8	3,2	640,9	4,0	43725,0	4,0
Волинська область	49987	3,2	6790,8	2,9	366,0	2,3	38068,7	3,5
Дніпропетровська обл.	97137	6,2	13294,8	5,7	1390,9	8,6	54215,4	4,9
Донецька область	39411	2,5	4102,5	1,8	734,3	4,5	24947,5	2,3
Житомирська обл.	49737	3,1	6244,4	2,7	510,6	3,2	41786,6	3,8
Закарпатська область	34202	2,2	4478,7	1,9	496,3	3,1	33281,7	3,0
Запорізька область	75306	4,8	9176,2	3,9	719,7	4,5	52726,9	4,8
Ів.-Франківська обл.	46312	2,9	7055,2	3,0	559,0	3,5	39325,5	3,6
Київська область	90027	5,7	19840,4	8,5	741,1	4,6	50320,5	4,6
Кіровоградська обл.	55183	3,5	7669,2	3,3	376,8	2,3	40877,2	3,7
Луганська область	13883	0,9	1529,6	0,7	292,1	1,8	16468,2	1,5
Львівська область	58221	3,7	9590,8	4,1	1050,8	6,5	44194,2	4,0
Миколаївська обл.	60549	3,8	9762,3	4,2	489,7	3,0	43851,8	4,0
Одеська область	62701	4,0	9394,4	4,0	986,6	6,1	48473,7	4,4
Полтавська область	106248	6,7	11225,3	4,8	575,0	3,6	47075,3	4,3
Рівненська область	42038	2,7	5278,8	2,3	460,2	2,8	38881,8	3,5
Сумська область	51419	3,3	6331,6	2,7	481,4	3,0	44323,3	4,0
Тернопільська обл.	38593	2,4	6793,9	2,9	399,1	2,5	35211,2	3,2
Харківська область	69489	4,4	7219,2	3,1	1247,1	7,7	46789,7	4,3
Херсонська область	45532	2,9	7012,4	3,0	442,2	2,7	40242,6	3,7
Хмельницька область	49916	3,2	8224,4	3,5	516,0	3,2	42349,6	3,9
Черкаська область	59697	3,8	6663,8	2,9	518,4	3,2	40589,0	3,7
Чернівецька область	31509	2,0	3308,6	1,4	379,3	2,3	35403,4	3,2
Чернігівська область	55198	3,5	7219,7	3,1	426,1	2,6	41320,7	3,8
м. Київ	238622	15,1	47093,3	20,2	1356,8	8,4	112704,7	10,3
м. Севастополь	...	...	...	...	...	...	...	...

Джерело: складено автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України [4; 5].

Для здійснення аналізу асиметричності розвитку регіонів приведемо зміни показника валового регіонального продукту у часі (див. рис. 1).

На рисунку 1 представлено динаміку змін ВРП у розрахунку на одну особу у 2010—2017 рр. Такий рисунок дає можливість візуалізувати асиметричність за цим макроекономічним показником за регіонами, а також констатувати, що за досліджуваній період відбувається зростання ВРП на душу населення, але це може бути пов'язано не тільки із зростанням обсягів виробництва, а й зростанням цін на вироблену продукцію. Також можна прослідкувати, що за період з 2010 р. по 2017 р. помітно збільшується диференціація за цим показником між регіонами.

Така ситуація вимагає визначення факторів, що впливають на поглиблення асиметричності.

Економіка регіонів у сучасних трансформаційних умовах розвитку має певні проблеми, серед яких потрібно відзначити:

- нерівномірність економічного та соціального розвитку регіонів та її поглиблення;
- недостатню щільність та розгалуженість взаємовідносин між регіонами;
- низький рівень співпраці та взаємодії між регіональними та територіальними суб'єктами;
- відсутність чіткого виконання стратегічних планів та програм, наявність проблем фінансування їх виконання;
- високу залежність виробничих структур регіонів від імпорту продукції та ресурсів, у тому числі первинних ресурсів та коливань цін на них на світовому ринку;
- незадовільну швидкість реагування та прийняття заходів щодо зменшення впливу проявів негативних змін, викликаних кризами світової економіки;
- незадовільно низький рівень конкурентоспроможності регіональних систем на міжнародному ринку;
- низьку швидкість та адаптивність економіки регіонів до зрушень у державній економічній політиці;

— неузгодженість більшості стратегічних заходів на державному, регіональному та місцевому рівнях;

— технологічне відставання розвитку продуктивних сил регіонів від світових тенденцій;

— недостатній рівень впровадження інноваційних технологій та виробництва інноваційної продукції як на регіональному та загальнодержавному, так і на світовому ринках;

— низький ступінь диверсифікованості економіки регіонів;

— переважну орієнтацію виробництва регіональних економік на нижчі технологічні уклади;

— загальну сировинну спрямованість регіональних економік;

— низьку ефективність виробництва економіки регіонів;

— високу диференціацію регіонів та територіальних громад за доходами бюджетів;

— розширення ареалів депресивних територій, що сприяє підвищенню рівня диференціації в межах регіонів;

— велику кількість дотаційних сільських та селищних громад та подальше їх зростання;

— деградацію сільської поселенської мережі, внаслідок переміщення населення у міста;

— посилення розриву між соціальним та економічним розвитком сільського та міського населенням, зростання диференціації в доходах населення.

Окреслені проблеми розвитку економіки регіонів є спільними проблемами для усіх регіонів України. Спільними також є принципи, підходи, інструментарій, методи здійснення модернізації регіональної економіки. Але при цьому кожен регіон, орієнтуючись на власні ресурси та потенційні можливості, повинен проводити модернізацію економіки кожного з регіонів, використовуючи та нарощуючи власні унікальні можливості, базуючись на ендогенних чинниках економічного регіонального розвитку.

ВИСНОВКИ

Отже, проведений аналіз за такими макроекономічними показниками: валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу; капітальні інвестиції, у розрахунку на одну особу; кількості зайнятих осіб у економічній діяльності та наявний доход у розрахунку на одну особу показав, що за всіма ними існує асиметричність по регіонам. Найбільша диференціація за показниками 2017 р. спостерігається за показником капітальних інвестицій на одну особу, що становить між м. Києвом та Луганською областю майже 29 разів. Наведені дані щодо валового регіонального продукту за регіонами у 2010—2017 рр. дають можливість заключити, що асиметричність за цим показником між регіонами має тенденцію до зростання. Зростання асиметричності між регіонами, що підтверджується значеннями макроекономічних показників, обумовлено рядом існуючих проблем. Подолання асиметричності розвитку економіки регіонів вимагає здійснення модернізації продуктивних сил регіонів.

Подальших наукових розвідок вимагають питання активізації ендегенних чинників регіонів для здійснення модернізації економіки регіонів.

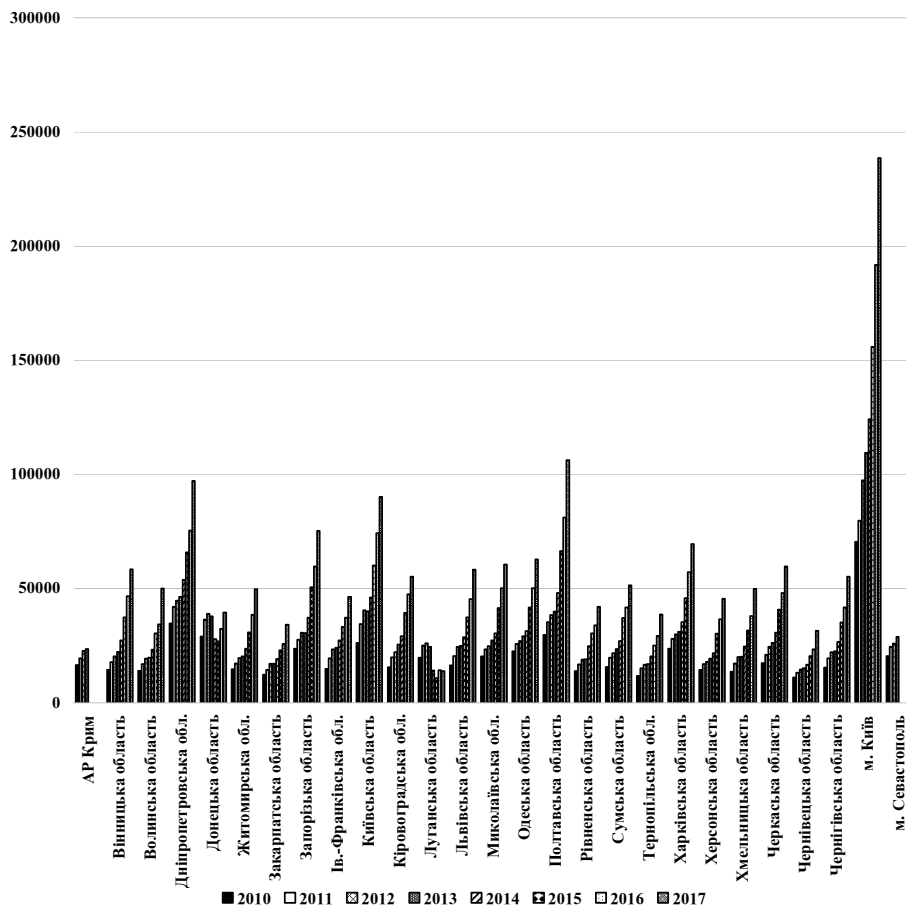

Рис. 1. Динаміка змін ВРП у розрахунку на одну особу у 2010—2017 рр., грн

Джерело: побудовано автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України [4].

Література:

1. Бутко М.П., Пепа Т.В., Уляненко Ф.М. Модернізація регіональних господарських систем у глобалізаційному економічному просторі: монографія. Ніжин, ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2014. 268 с.
2. Бутко М.П. Модернізація інституційного середовища як базису формування регіональних конкурентних переваг. Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток. 2016. № 1. С. 7—17.
3. Миленький В.М. Теоретичні підходи до модернізації регіональної економіки. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2013. Вип. 1 (2). С. 322—326.
4. Регіони України 2017 р.: статистичний збірник. Ч. I. Київ, Державна служба статистики України, 2018. 323 с.
5. Регіони України 2017 р.: статистичний збірник. Ч. II. Київ, Державна служба статистики України, 2018. 687 с.
6. Тульчинська С.О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Київ, НТУУ "КПІ", 2009. 488 с.
7. Тульчинська С.О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: монографія. Херсон, Ви-во "ПП Вишемирський В.С.", 2014. 210 с.
8. Тульчинський Р.В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика: монографія. Херсон, Вид-во "ПП Вишемирський В.С.", 2018. 400 с.

References:

1. Butko, M.P. and Pepa, T.V. (2014), Modernizatsiia rehional'nykh hospodars'kykh system u hlobalizatsiynomu ekonomichnomu prostori [Modernization of

regional economic systems in a globalizing economic space], TOV "Vydavnytstvo "Aspekt-Polihrad", Nizhyn, Ukraine.

2. Butko, M.P. (2016), "Modernization of the institutional environment as a basis for the formation of regional competitive advantages", Publichne administruvannia: naukovyi doslidzhennia ta rozvytok, vol. 1, pp. 7—17.

3. Mylen'kyj, V.M. (2013), "Theoretical approaches to the modernization of the regional economy", Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi vlasnosti, vol. 1, no. 2, pp. 322—326.

4. State Statistics Service of Ukraine (2018), "Regions of Ukraine 2017: statistical compilation. Part I." [Rehiony Ukrainy 2017 r.: statystychnyj zbirnyk. Ch. I.]. Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.

5. State Statistics Service of Ukraine (2018), "Regions of Ukraine 2017: statistical compilation. Part II." [Rehiony Ukrainy 2017 r.: statystychnyj zbirnyk. Ch. II.]. Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.

6. Tul'chyn'ska, S.O. (2009), Intelektual'no-innovatsiina modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty [Intellectual-innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.

7. Tul'chyn'ska, S.O. (2014), Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo "PP Vyshemyr'skyj V.S.", Kherson, Ukraine.

8. Tul'chyn'skyj, R.V. (2018), Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo "PP Vyshemyr'skyj V.S.", Kherson, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2020 р.